

APRIL 2019

Verkiezingen? Door houtrot in de Israëlische democratie zal er voor de Palestijnse kwestie weinig veranderen

In het fundament van de Israëlische democratie zit illiberale houtrot die ervoor zorgt dat de verkiezingen van 9 april - ongeacht hun uitkomst - geen verschil zullen maken in de Palestijnse kwestie. Deze houtrot komt voort uit de spanning die al sinds 1948 bestaat tussen de wens om een nieuw land te creëren als thuishaven voor het Joodse volk en het gegeven dat het beoogde gebied, het toenmalige Palestina, reeds bewoond was. De oplossing voor dit spanningsveld was tot dusver vooral het benadrukken van een etnisch-nationalistische versie van de Joodse identiteit voor de staat Israël. Deze visie geeft de laatste twee decennia steeds meer de toon aan in het bestuur van het land. Het gevolg is dat 1,8 miljoen Israëlische Palestijnen niet dezelfde rechten hebben als Israëlische Joden. Evenmin hebben 6 miljoen Palestijnen min of meer gelijke rechten als Israëlische Joden (of zelfs Israëlische Palestijnen), ondanks dat ze al ruim vijftig jaar onder Israëlische controle leven. De EU en Nederland zouden deze democratische tekortkomingen scherper aan de orde moeten stellen omdat ze een barrière zijn voor conflictoplossing. Dit kan bijvoorbeeld door de EU-Israël associatieovereenkomst beter na te leven (hierin figureren mensenrechten prominent) en door, in de context van vrede, debat over de staat van de Israëlische democratie niet krampachtig uit de weg te blijven gaan.

Vuurwerk in aanloop naar 9 april

Saai zijn Israëlische parlementaire verkiezingen zelden, maar de run-up naar 9 april 2019 overtreft ruimschoots

het gebruikelijke politieke drama. Op donderdag 28 februari jl. werd Minister-President Netanyahu als eerst

* Deze brief bouwt voort op: Van Veen, E. en S. Batrawi, *Wie wind zaait, zal storm oogsten: Bezetting en de staat Israel*, Den Haag: Clingendael, 2018. Hij moet gelezen worden in samenhang met: Batrawi, S., *In de Palestijnse gebieden zijn negen van de tien inwoners jonger dan 55. Toch trekken oude mannen aan de touwtjes*, De Correspondent, [online](#), 2019. Dit stuk gaat in op de representatieve tekortkomingen van de Palestijnse Autoriteit. Verder gaat mijn dank uit naar Marnix de Bruyne (De Correspondent) en Ana Uzelac (Clingendael) voor hun commentaar op eerdere versies van deze brief. De inhoud komt vanzelfsprekend voor rekening van de auteur.

zittende Israëlische premier aangeklaagd wegens corruptie.¹ Nu doet de Israëlische politie al jaren onderzoek naar drie zaken waarin de premier politieke gunsten zou hebben verstrekt in ruil voor positieve verslaggeving en giften (casussen 1000, 2000 en 4000), maar openbaar aanklager Avichai Mandelblit besloot hem uiteindelijk net voor de verkiezingen aan te klagen. Lang verwacht, toch gekomen.

Half januari ontstond er ook al een eerder smet op het democratisch blazo van Israël. De regerende Likud-partij liet grote en sinister uitzijnde reclameborden langs de snelwegen plaatsen met de afbeelding van vier journalisten die veel onderzoek deden naar de frauduleuze praktijken waarvan premier Benjamin Netanyahu wordt verdacht. Er stond bij: 'Zij besluiten niet. U besluit. Ondanks alles'. De borden waren 'ondertekend' door premier Netanyahu.² De parallel met de polariserende, karaktermoord-achtige stijl van de campagnes van de Hongaarse premier Viktor Orban tegen filantroop George Soros, en meer recent tegen Europees Commissievoorzitter Jean-Claude Juncker was niet toevallig – Netanyahu en Orban gebruiken dezelfde verkiezingsadviseurs.³

Tot slot stimuleerde premier Netanyahu in de afgelopen weken nog een fusie tussen de politieke partijen 'Jewish Home' (rechts-religieus zionistisch) en 'Jewish Power' (extreem-rechts) om te voorkomen dat beiden onder de kiesdrempel zouden vallen en zo de vooruitzichten van een Likud-

geleide rechts regering verslechterden. Van belang is hier dat een aantal activisten en leiders van Jewish Power volgens verschillende media volgelingen zijn van de extremistische rabbi Kahane. Zijn politieke activiteiten werden eerder in Israël verboden wegens aanzetting tot geweld en terrorisme.⁴

Nu is het verleidelijk om deze ontwikkelingen op het conto van premier Netanyahu te schrijven, te hopen dat hij de verkiezingen verliest en te denken dat Israël vervolgens weer een 'nette' democratie kan worden. Dit zou echter het daadwerkelijke probleem miskennen, nog los van het feit dat het voorbijgaat aan de Israëlische electorale calculus die richting nationalistisch/religieus rechts wijst.⁵

De kern van het probleem is dat er diep in het normatieve fundament van de Israëlische democratie illiberale houtrot zit. Bovenstaande kwesties zijn slechts symptomen. Dit is niet alleen problematisch voor Israëlische burgers, maar ook voor de kansen op een duurzame oplossing van het Israëlisch-Palestijnse conflict. De aanstaande Israëlische verkiezingen zullen dan ook geen verschil maken. In het belang van de internationale vrede en veiligheid moeten Nederland en de EU Israël daarom steviger aanspreken op haar democratische tekortkomingen en ophouden de andere kant op te kijken.

Het houtrot groeit in een steeds etnisch-nationalistischere staat

Vanaf de stichting van de staat Israël in 1948 bestaat er een concreet spanningsveld tussen de wens om een nieuw land te

1 Zie: <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/netanyahu-als-eerste-zittende-premier-van-israel-vervolgd-voor-corruptie>; en: <https://www.nytimes.com/2019/02/28/world/middleeast/benjamin-netanyahu-indictment.html>; alsook: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-47399539> (geraadpleegd op 15 maart 2019).

2 Zie: <https://www.haaretz.com/israel-news/elections/premium-netanyahu-s-party-escalates-attack-on-media-with-billboard-blasting-journalists-1.6853142> (geraadpleegd op 15 maart 2019).

3 Zie: <https://www.buzzfeednews.com/article/hnsgrassegger/george-soros-conspiracy-finkelstein-birnbaum-orban-netanyahu> (geraadpleegd op 15 maart 2019).

4 Zie: <https://www.timesofisrael.com/jewish-home-reaches-unity-pact-with-extremist-otzma-yehudit/>; en: <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-5469638,00.html>; voor de bredere context van ontwikkelingen op het Israëlisch rechtse politieke spectrum: <https://carnegieendowment.org/sada/78594> (geraadpleegd op 15 maart 2019).

5 Wolf, A., *Netanyahu and the Israeli right*, Carnegie Endowment for International Peace, [online](#), 2019.

creëren als thuishaven voor het Joodse volk, in het bijzonder na de gruwelen van de Tweede Wereldoorlog, en het gegeven dat het beoogde gebied, het toenmalige Palestina, al bewoond was.⁶ Op papier was een gemengde Joodse-Palestijnse staat wellicht mogelijk geweest, maar in de praktijk waren er zeker twee omstandigheden die dat verhinderden. Het eerste was Palestijns verzet tegen immigratie van Joden en hun statelijke ambities, het tweede de etnisch-nationalistische basis van het Joodse staatvormingsproject.⁷

Diepgaand archiefonderzoek door Israëlische wetenschappers zoals Ilan Pappé en Benny Moris - deel van Israëls 'New Historians' die de moderne ontstaansgeschiedenis van het land kritisch beschouwden - maakt bijvoorbeeld inzichtelijk dat Israëlische politici en militaire leiders onder Ben Goerion in 1948 een bewuste politiek bedreven van terreur en verdrijving van de oorspronkelijke Palestijnse bevolking om een zo homogeen mogelijke Joodse staat te stichten.⁸

Homogeen of niet, door de Israëlisch-Palestijnse-Arabische oorlogen van 1948, 1967 en 1973 werd Israël verantwoordelijk voor ongeveer 7,8 miljoen Palestijnen. Hiervan zijn er 1,8 miljoen inmiddels inwoners van Israël (ruwweg 20 procent van de bevolking) terwijl 6 miljoen Palestijnen onder direct of indirect Israëlisch bestuur staan in de bezette gebieden van de Westelijke Jordaanoever, Oost-Jeruzalem en in de Gazastrook.

In een volwaardige democratie zouden de 1,8 miljoen Israëlische Palestijnen precies dezelfde rechten hebben als Israëlische Joden en de 6 miljoen Palestijnen - na ruim vijftig jaar bezetting - min of meer gelijke rechten. In werkelijkheid worden Israëlische Palestijnen al decennia politiek en sociaal gemarginaliseerd en worden de rechten van Palestijnse inwoners van de bezette gebieden dagelijks op grote schaal geschonden.⁹

Historisch gezien boden het gelijkheidsbeginsel - verankerd in zowel de Israëlische onafhankelijkheidsverklaring van 1948¹⁰ als in de basiswet over menselijke waardigheid en vrijheid van 1992 - nog enig tegengewicht aan al te radicale discriminatie. Maar in juli 2018 nam het Israëlische parlement, de Knesset, na jarenlang politiek debat de 'Wet op de natiestaat' aan. Deze wet benadrukt het Joodse karakter van de staat Israël zonder in één adem de gelijkheid van al haar burgers te onderschrijven.¹¹ De wet opent daarmee de deur voor discriminatie van niet-Joodse Israëli's.¹² Over een eerdere versie van de wet stelde de Israëlische president Reuven Rivlin dat die de Arabische bevolking van Israël in een soortgelijke positie zou plaatsen als de Joden hebben in de diaspora: ontheemd.¹³ Massale protesten lieten zien dat Israëls

6 Voor 1948 bestond dit spanningsveld al op papier, zie bijvoorbeeld: http://www.deutschestextarchiv.de/book/view/herzl_judenstaat_1896?p=1 (geraadpleegd op 15 februari 2019).

7 Zie: <https://www.joshualandis.com/blog/nationalism-war-and-the-future-of-the-middle-east/> (geraadpleegd op 20 januari 2019).

8 Zie bijvoorbeeld: Morris, B., *Righteous victims: A history of the Zionist-Arab conflict 1881-2001*, New York: Vintage books, 2001; Pappé, I., *The ethnic cleansing of Palestine*, Oxford: Oneworld Publications, 2007. Meer in romanvorm is ook relevant: Yizhar, S., *Khirbet Khizeh*, London: Granta, 2011.

9 Van Veen en Batrawi (2018), *op.cit.* Zo werd de 'basiswet op menselijke waardigheid en vrijheid' die op papier gelijke rechten schept voor al de inwoners van Israël pas in 1992 aangenomen terwijl er vanaf 1948 de facto 'Israëlische Palestijnen' waren. Israël kent geen grondwet.

10 Zie: https://www.knesset.gov.il/docs/eng/megilat_eng.htm (geraadpleegd 15 februari 2019).

11 Lintl, P. en S. Wolfrum, *Israel's nation-state law*, Berlin: SWP, 2018.

12 Hassan, Z., *Trump's Plan for Israel and Palestine: One More Step Away From Peace*, Carnegie Endowment for International Peace, [online](https://www.carnegieendowment.org/policy-analysis/2018/11/26/israeli-president-opposes-proposed-law-of-jewish-rights), 2018.

13 Zie: <https://www.theguardian.com/world/2014/nov/26/israeli-president-opposes-proposed-law-of-jewish-rights> (geraadpleegd 14 maart 2019).

Palestijnse en Druze burgers dit ook zo ervoeren.¹⁴ Ze waren tot dusver tevergeefs.¹⁵

Avi Dichter, lid van de Knesset en van de rechts-nationalistische Likud, verwoordde het doel van de Wet op de Natiestaat in juli 2018 als volgt: 'to prevent even the slightest thought, let alone attempt, to transform Israel to a country of all its citizens.'¹⁶ Premier Netanyahu voegde hier in maart 2019 aan toe dat: 'Israel is not a state of all its citizens. According to the basic nationality law we passed, Israel is the nation-state of the Jewish people - and only it'.¹⁷ Mocht de Israëlische regering overgaan tot annexatie van grotere delen van de Westelijke Jordaanoever en Oost-Jeruzalem,¹⁸ dan maakt de wet op de natiestaat duidelijk wat voor status hun Palestijnse inwoners ten deel zal vallen.

Voortdurende politieke marginalisatie van Israëlische Palestijnen

Israël heeft daarnaast een geschiedenis van politieke marginalisatie van haar Palestijnse burgers. Zo verwierp de Knesset sinds 2001 elk wetsvoorstel om Israëlische Palestijnen als nationale minderheid te erkennen met collectieve rechten op het gebied van cultuur, onderwijs en religie.¹⁹

In plaats daarvan nam het wetten aan die politieke vertegenwoordiging van deze groep burgers bemoeilijken. Het gaat hier om bijvoorbeeld verhoging van de kiesdrempel in 2015 (waardoor het voor de relatief kleine en versnipperde Israëlisch Palestijnse politieke partijen moeilijker werd in de Knesset te komen), het makkelijker maken van ambtsuitzetting van Knessetleden als hun uitspraken of handelingen 'terroristisch' genoemd kunnen worden (2016) en het aannemen van een vaag geformuleerd wetsvoorstel (ook 2016) waardoor mensen vrij eenvoudig van terrorisme kunnen worden beschuldigd.²⁰ Zowel de [Vereniging voor Burgerrechten in Israël](#) als het [Adalah Centrum](#) hebben de toename van discriminerende wetgeving in Israël nauwgezet in kaart gebracht – en veroordeeld. In de huidige verkiezingscampagne sloten alle belangrijke Israëlisch-Joodse partijen coalitievorming en regeringssamenwerking met Israëlisch-Palestijnse politieke partijen al categorisch uit op basis van hun identiteit. Dit komt neer op het politiek monddood maken van ruwweg 20% van Israël's bevolking.²¹

---

14 Zie: <https://www.haaretz.com/israel-news/premium-druze-rally-in-israel-we-re-here-to-tell-jews-it-s-patriotic-to-prot-1.6341636>. (geraadpleegd 12 februari 2019).

15 Er loopt ook nog een ander wetgevingstraject met implicaties voor de rechten van minderheden in Israël. Als het wetsvoorstel over de zogeheten 'override clause' aangenomen wordt, creëert dit de mogelijkheid voor de Knesset om wetten die door het Israëlisch Hooggerechtshof zijn verworpen alsnog aan te nemen. Dit zou een belangrijke waarborg voor de bescherming van minderheden op de helling zetten omdat het 'de tirannie van de meerderheid' mogelijk maakt, bijvoorbeeld in relatie tot de 'basiswet op menselijke waardigheid en vrijheid'. Voor de visie van het Israëlisch Instituut voor de Democratie op deze ontwikkeling: <https://en.idi.org.il/articles/23521> en <https://en.idi.org.il/articles/23486> (geraadpleegd op 15 maart 2019).

16 Zie: <https://www.ynetnews.com/articles/0.7340.L-5312792.00.html> (geraadpleegd 14 maart 2019).

17 Zie: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-47524518> (geraadpleegd 14 maart 2019).

18 Van Veen en Batrawi (2018), *op.cit.*

---

19 Matza, D. en Nasra, M., *Bill for recognition of the Arab minority as a national minority*, Tel Aviv: INSS, [online](#), 2017.

20 Voor een korte analyse van de nieuwe counter-terrorisme wetgeving, zie: <https://www.lawfareblog.com/israels-new-counterterrorism-law> (geraadpleegd 14 maart 2019).

21 Zie: <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2019/03/israel-benjamin-netanyahu-arabs-kahane-radical-right-knesset.html> (geraadpleegd 14 maart 2019).

Dan is er de grotere controle over het onderwijs dat wordt aangeboden in Israëlisch-Palestijnse gebieden, een verbod op herdenking van de deels gedwongen uittocht van de Palestijnen uit het Israël van 1948 (de 'Nakba') en uitsluiting van Israelische Palestijnen van dienstplicht of vervangende sociale dienstverlening. Opmerkelijk is ook dat er sinds 1948 ondanks de verveelvoudiging van het aantal Israëlisch Palestijnse burgers nauwelijks nieuwe Israëlisch Palestijnse gemeenten zijn opgericht. Tot slot kennen Joodse gemeenschappen op het platteland al decennialang een ballotagecommissie die de maatschappelijke 'geschiktheid' van nieuwe inwoners vaststelt. Segregatie van Israëlische Palestijnen is daardoor in delen van Israël een lang bestaand feit.

De rol van de Oslo akkoorden (1993-1995) in de Israëlische democratie

Hoewel de Israëlische bezetting van de Westelijke Jordaanoever, Oost-Jeruzalem en de Gazastrook volgens internationaal recht illegaal is en de Verenigde Naties hun verovering nooit accepteerde, duurt ze inmiddels al ruim vijftig jaar (vanaf 1967).²² Israël oefent volledige controle uit over Oost-Jeruzalem, feitelijke controle over de Westelijke Jordaanoever, en sluit de Gazastrook vrijwel hermetisch af.²³

Met andere woorden: de Palestijnen in deze gebieden maken de facto deel uit van Israël, maar hebben weinig tot niets te zeggen over de aard van Israëlische zeggenschap. Israël is onder internationaal recht minimaal verplicht om de fysieke veiligheid, eigendoms- en

mensenrechten van Palestijnse inwoners van de bezette gebieden te garanderen.²⁴

Op het moment dat de Oslo-vredesakkoorden van 1993-1995 werden gesloten tussen Israël en de Palestijnse vrijheidsbeweging PLO, leek er een kans te zijn de bezetting ongedaan te maken en de democratisering van Israël te verdiepen. Vijftig jaar later kunnen we vaststellen dat de vredesakkoorden dit streven niet wisten te realiseren.²⁵

In plaats daarvan werd de Israëlische politiek vanaf het begin van de jaren 2000 rechtser en nationalistischer.²⁶ De politieke partijen waar je deze trend kunt waarnemen – zoals Likud, The Jewish Home, Shas en Yisrael Beiteinu – zijn tegen het land-voor-vrede principe en ook eerder geneigd om, direct of indirect, het idee van een 'Groot-Israël' aan te hangen op basis van de vermeende grenzen van het Bijbelse koninkrijk Israël toen dat op zijn hoogtepunt was.²⁷

Belangrijke Israëlische politici van deze partijen pleiten voor de gedeeltelijke of gehele annexatie van de Westelijke Jordaanoever en Oost-Jeruzalem. Zo stelde Ayelet Shaked, minister van Justitie en lid van de partij The Jewish Home, onlangs dat 'een deel van Judea en Samaria door Israël zou moeten worden geannexeerd' (deze termen

22 Van Veen en Batrawi (2018), *op.cit.*

23 Wharton, L., Y. Oppenheimer, B. Herschman en R. Sela, *Fragmented Jerusalem: Municipal borders, demographic politics and daily realities in East Jerusalem*, Utrecht: PAX, 2018; Dajani, O. en Lovatt, H., *Rethinking Oslo: How Europe can promote peace in Israel-Palestine*, London: ECRF, 2017.

24 Met name op basis van de Vierde Geneefse Conventie: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/vwTreaties1949.xsp>. Alleen in een situatie van oorlog mogen deze rechten ingeperkt worden. Hiervan is allang geen sprake meer.

25 Dajani en Lovatt (2017), *op.cit.*

26 Zie bijvoorbeeld: Salerno, E., *Towards the Next Elections, Factors of Change in Israel's Political Arena*, ISPI, [online](#), 2018.

27 'Groot-Israël' behelst in de meest uitgebreide vorm het gebied tussen de Litani-rivier in Libanon en de Rode Zee, en van de Middellandse Zee tot aan de rivier de Jordaan. Meestal gaat het echter om het huidige Israël plus de Westelijke Jordaanoever en Oost-Jerusalem (dus niet Gaza). Voor een meer antropologische beschouwing van door Bijbelstudies geïnspireerd onderzoek naar het koninkrijk Israël: Whitelam, K., *The invention of ancient Israel: The silencing of Palestinian history*, Routledge: London, 1996.

corresponderen met de Westelijke Jordaanoever en Oost-Jerusalem).²⁸

In dit licht is het geen verrassing dat de bezetting voortduurt en internationale en Israëlische organisaties schendingen van Palestijnse rechten blijven vaststellen.²⁹ Illustratief is dat een ruime helft van de Westelijke Jordaanoever ook na de Oslo-akkoorden nog onder direct Israëlisch militair bestuur staat.³⁰ Praktisch elk Palestijns verzoek om een bouwvergunning wordt geweigerd terwijl Palestijnse eigendommen op grote schaal verwoest worden.³¹ Militaire tribunalen vormen een integraal deel van het militair bestuur en zijn de enige rechtbanken die in dit gebied voor Palestijnen toegankelijk zijn. De vonnissen vallen in meer dan 90 procent van alle rechtszaken uit ten nadele van hun Palestijnse partij.³²

In de context van de aanstaande Israëlische verkiezingen is het dan ook even opmerkelijk als weinig verrassend dat geen enkele Israëlische partij – behalve de Arbeidspartij – het meer over de twee-statenoplossing

heeft.³³ En de peilingen suggereren voor de Israëlische Arbeidspartij hetzelfde lot als voor de Nederlandse PvdA in 2017 – een flinke zetelreductie.³⁴

Kritiek wordt gaandeweg neergezet als 'landverraad'

Goed functionerende democratieën hebben doorgaans een zeker zelfreinigend vermogen, een anti-houtrotmiddel, in de vorm van bijvoorbeeld een vrije pers, een kritisch maatschappelijk middenveld en effectief politiek pluralisme. De rechts-nationalistische regeringen onder premier Netanyahu proberen Israëls herstellend vermogen echter stapsgewijs af te breken.

In 2016 nam de Knesset een wet aan die Israëlische maatschappelijke organisaties (NGO's) verplicht om inkomsten die ze ontvangen van buitenlandse overheden publiekelijk en prominent te vermelden op hun website en in relevante publicaties, alsook om ze door te geven aan de 'NGO registrar'.³⁵ Hoewel het officiële argument – transparantie van potentiële buitenlandse inmenging – niet onredelijk klinkt, zijn het vooral de meer linkse ngo's in Israël die financiering van buitenlandse overheden ontvangen.³⁶ Het zijn juist deze ngo's die

28 Zie: <http://www.spiegel.de/international/world/israeli-justice-minister-shaked-we-will-not-commit-suicide-a-1074653.html> (geraadpleegd 14 januari 2019).

29 Van Veen en Batrawi (2018), *op.cit.*; Falk, R. en V. Tilley, *Israeli practices towards the Palestinian people and the question of apartheid*, Beirut: UN ESCWA, online, 2017; https://www.btselem.org/publications/summaries/201803_minors_in_jeopardy (geraadpleegd 15 maart 2019).

30 De 'Oslo'-akkoorden creëerden een systeem met drie administratieve zones op de Westelijke Jordaanoever: gebied onder volledige controle van de Palestijnse Autoriteit (ongeveer 18 procent van het grondgebied), onder gezamenlijke Palestijns-Israëlische controle (22 procent) en onder volledige controle van Israël (60 procent), respectievelijk met A, B en C aangeduid. Voor visualisatie: <http://america.aljazeera.com/multimedia/2014/7/west-bank-security.html>.

31 Zie: <https://euobserver.com/foreign/144061> (geraadpleegd 15 maart 2019).

32 Zie: https://www.btselem.org/military_courts; of: <https://www.haaretz.com/opinion/premium-separate-and-unequal-a-look-inside-israel-s-military-courts-1.5453846> (geraadpleegd 15 maart 2019).

33 Zie: <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2019/03/israel-benjamin-netanyahu-arabs-kahane-radical-right-knesset>; <https://www.washingtonpost.com/politics/2019/02/26/netanyahus-new-rival-is-surgin-israels-polls/>; <https://www.timesofisrael.com/blue-and-white-said-to-oppose-dividing-jerusalem-evacuating-settlement-blocs/>; <https://www.timesofisrael.com/only-the-strong-survive-gantz-s-new-campaign-videos-laud-his-idf-bona-fides/> (geraadpleegd op 10 februari en 27 maart 2019).

34 Zie bijvoorbeeld deze Channel 12 prognose van 14 maart jl.: <http://www.israelnationalnews.com/News/News.aspx/260389> (geraadpleegd 15 maart 2019).

35 Zie: <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/12/israel-passes-law-to-force-ngos-to-reveal-foreign-funding> (geraadpleegd 13 maart 2019).

36 Jamal, A., *The rise of 'bad civil society' in Israel*, Berlin: SWP, 2018.

vaker kritisch zijn over de Israëlische bezetting van de Westelijke Jordaanoever, de Gazastrook en Oost-Jeruzalem. Denk aan organisaties als [B'tselem](#) en [Breaking the Silence](#) die ook steun van Nederland krijgen. Daarentegen ontvangen rechtser Israëlische NGO's, die eerder voorstander van voortzetting van de bezetting zijn, vaker financiering van privépersonen of particuliere organisaties uit het buitenland hetgeen buiten de wet valt. Volgens Isaac Herzog, in 2016 leider van de Israëlische oppositie, was de wet 'meer dan wat dan ook' een teken van 'het ontluikende fascisme dat zich in de Israëlische samenleving nestelt'.³⁷

Daarnaast wordt het steeds meer gemeengoed in politiek-rechts Israël om kritiek van Israëlische organisaties en burgers op overheidsbeleid over het Israëlisch/Palestijnse conflict neer te zetten als een vorm van landverraad. Een goed voorbeeld is de venijnige reactie op de speech van Hagai El-Ad, directeur van Israëlische mensenrechtenorganisatie B'tselem voor de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (VN) op 18 oktober 2018, waarin hij het Israëlische beleid in de bezette gebieden krachtig veroordeelde.³⁸ De Israëlische VN-gezant, Danny Dannon, zei dat 'collaborateur' El-Ad 'zich moest schamen'.³⁹ Eerder bestempelde de Israëlische minister van Defensie de Israëlische mensenrechtenorganisatie 'Breaking the Silence' als 'verraders'.⁴⁰ De reclameborden met afbeeldingen van de vier journalisten passen goed bij deze demonisering.

Maar de Israëlische overheid gaat verder. Zo is er de laatste jaren ook sprake van vergaande samenwerking tussen Israëlische overheidsorganisaties, rechts-nationalistische politici en gelijkgezinde maatschappelijke organisaties.⁴¹ Neem de steun die het Israëlische ministerie van Strategische Zaken verleent aan de Israëlische 'NGO Monitor', volgens de [Policy Working Group](#) - een groep Israëlische politieke activisten, journalisten, oud-diplomaten en academici. De NGO-Monitor is een zogenaamd onafhankelijke maatschappelijke organisatie die de 'transparantie van mensenrechtenorganisaties actief in het Israëlisch-Palestijnse conflict wil bevorderen'.⁴² In werkelijkheid stelt de NGO-monitor zulke partijen in een kwaad daglicht door hen op basis van misleidend en incorrect 'onderzoek' ervan te beschuldigen het bestaansrecht van de staat Israël te ontkennen of terrorisme te promoten. Zelfs de Nederlandse organisatie [PAX](#) werd daarvan beschuldigd.⁴³ Toenmalig minister van Buitenlandse Zaken Halbe Zijlstra deed het betreffende NGO-Monitor rapport eind 2017 af als volstrekt onbetrouwbaar.⁴⁴

Informatie van partijen als de NGO-Monitor wordt vervolgens weer gebruikt voor steeds strengere grenscontroles waarmee de Israëlische overheid probeert om organisaties en individuen die kritisch zijn over de Israëlische bezetting van de Palestijnse gebieden uit het land te houden. Denk bijvoorbeeld aan Lydia de Leeuw, onderzoeker bij de stichting [SOMO](#), die op 20 juli 2018 door de Israëlische grenspolitie na aankomst op het vliegveld van Tel Aviv onverbiddelijk op de eerstvolgende

37 Zie: <https://jewishnews.timesofisrael.com/isaac-herzog-warns-of-increasing-fascism-after-ngo-law-passed/> (geraadpleegd 10 februari 2019).

38 Zie: https://www.btselem.org/settlements/2018_1018_security_council_address (geraadpleegd 4 maart 2019).

39 Zie: <https://www.haaretz.com/israel-news/premium-head-of-israeli-human-rights-ngo-b-tselem-addresses-un-security-council-1.6572743> (geraadpleegd 4 maart 2019).

40 <https://www.amnesty.org/download/Documents/MDE1538242016ENGLISH.pdf> (geraadpleegd 4 maart 2019).

41 Jamal (2018), *op.cit.*

42 Zie: <https://www.ngo-monitor.org/about/about-us/> (geraadpleegd op 3 december 2018). Zogenaamd, omdat het grootste deel van haar financiering van buitenlandse bronnen komt die geassocieerd worden met individuen met een rechtse en neoconservatieve overtuiging. Zie:

http://policyworkinggroup.org.il/report_en.pdf.

43 En wel hier: http://eipa.eu.com/publicaffairs/wp-content/uploads/The-Money-Trail_English.pdf.

44 Zie: <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/09/28/de-halve-waarheid-rond-al-haq-a1880843> (geraadpleegd 10 februari 2019).

retourvlucht naar Amsterdam werd gezet vanwege vermeende steun voor de 'Boycot, Divestment and Sactions' (BDS) beweging.⁴⁵

Implicaties voor Nederlands beleid

Per saldo is de Israëlische staat op zijn best een illiberale democratie te noemen die er vooral voor het Joodse volk is als etnische groep, terwijl ze fundamentele rechten en vrijheden van haar Palestijnse burgers, en van haar Palestijnse en Joodse critici, stelselmatig ondergraaft en schendt. Israël verkeert eerder in het gezelschap van landen als Hongarije en Turkije dan van Frankrijk of Nederland.

Natuurlijk, Israël heeft nog altijd een onafhankelijke pers, vrije verkiezingen, een meerpartijstelsel, een dynamisch parlement, een competente juridische macht en een door het volk gekozen regering – allemaal ingrediënten van een democratie. Maar het houtrot die deze analyse beschrijft, doelt op politieke visies, maatregelen en wetten, uitspraken en acties die de kernwaarden van een democratie – gelijkheid en vrijheid van al haar burgers – ondergraven.

In het geval van Israël is deze houtrot niet alleen voor haar eigen burgers problematisch, maar staat het ook een duurzame oplossing van het Israëlisch-Palestijnse conflict in de weg. Zulk houtrot is een uiting van een etnisch nationalistische Joodse identiteit die vanaf de oprichting van de staat Israël bestond en steeds meer de toon aangeeft in het bestuur van het land. Ze leidt tot voortschrijdende politieke marginalisatie en discriminatie van Israëlische Palestijnen, en tot voortzetting van de bezetting van de Westelijke Jordaanoever, Oost-Jeruzalem en de Gazastrook.

Het tegengaan van deze houtrot vereist volwaardige politieke en sociaaleconomische rechten voor Israëlische Palestijnen, een in internationaal kader onderhandeld einde van Israëlische controle over, en presentie op, de Westelijke Jordaanoever en Oost-Jeruzalem (met mogelijke uitruil van land), en opheffing van de blokkade van de Gazastrook.

Het vereist ook een nieuwe interpretatie van het zionisme als politieke ideologie. Daarin moet het 'etnisch nationalisme' dat aan de basis ligt van de dominante Joodse identiteit van de staat Israël worden verruild voor 'burgerlijk nationalisme', waarin gelijke individuele rechten voorop staan en het Joods-zijn een belangrijke identiteit vormt naast andere. De Amerikaans-Joodse ngo 'Jewish Voice for Peace' zette onlangs een interessante stap in deze richting door publiekelijk afstand te nemen van het huidige zionisme van politiek-rechts Israël.⁴⁶

De Nederlandse regering streeft naar een 'twee-statenoplossing' op basis van het internationaal recht. Versmalling van de Israëlische democratie met minder rechten voor Israëlische Palestijnen en weinig tot geen rechten voor Palestijnen in de bezette gebieden ondermijnt de uitvoerbaarheid van dit beleid. Nederland moet de staat Israël dan ook veel kritischer en luider met haar tanende democratische karakter confronteren. Na ruim vijftig jaar bezetting dienen er ook praktische consequenties verbonden te worden aan voortzetting van de nu voor Israël 'kostenvrije' – en ondemocratische – status quo.⁴⁷

In de EU gaan steeds meer stemmen op om Hongarije en Polen hun stemrecht in EU-instituten te ontnemen vanwege de achteruitgang van hun democratie. Of om uitbetaling van EU-fondsen te koppelen aan handhaving van democratische principes. Analoog kan Nederland binnen de EU ook bepleiten dat de associatieovereenkomst tussen Israël en de EU, die hun onderlinge economisch verkeer reguleert, afhankelijk

45 Zie: <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/07/20/nederlandse-activiste-toegang-geweigerd-in-israel-a1610708> (geraadpleegd op 17 maart 2019).

46 Dat deed JVP hier: <https://972mag.com/jvp-anti-zionist-rebecca-vilkomerson-2/139912/> (geraadpleegd 15 maart 2019).

47 Zie: <https://euobserver.com/foreign/144061> (geraadpleegd 14 maart 2019).

gemaakt moet worden van het respecteren van (Israëli) Palestijnse (mensen)rechten. Dit sluit overigens naadloos aan bij artikel twee van diezelfde overeenkomst.⁴⁸

Daarnaast kan Nederland in EU-kader bijvoorbeeld een intern memo opnieuw agenderen dat een aantal Europese ambassades in Israël in 2011 al schreven.⁴⁹ Het benoemde helder hoe Israëls behandeling van haar eigen Palestijnse bevolking een obstakel vormt voor vrede, maar is sindsdien ‘verdwenen’. Op basis van onder andere dit memo kan EU-steun aan Israëlische maatschappelijke organisaties die zich inzetten voor de rechten van Israëlische Palestijnen en/of die kritisch zijn over de bezetting op termijn fors uitgebreid worden, en voor een langere periode worden vastgelegd. Dat biedt het sociaal-liberale tegengeluid in Israël een steviger financieel en diplomatiek houvast.

Om kort te zijn: minder woorden en meer daden. Van de Israëlische verkiezingen van 9 april moet ondertussen niet al te veel vrede verwacht worden.

---

48 De overeenkomst valt hier te raadplegen: http://eeas.europa.eu/archives/delegations/israel/eu_israel/political_relations/institutional_framework/index_en.htm; artikel 2 luidt: ‘Relations between the Parties, as well as all the provisions of the Agreement itself, shall be based on respect for human rights and democratic principles, which guides their internal and international policy and constitutes an essential element of this Agreement’.

49 Hier genoemd: <https://www.haaretz.com/1.5219825> (geraadpleegd 14 maart 2019).

About the Clingendael Institute

Clingendael – the Netherlands Institute of International Relations – is a leading think tank and academy on international affairs. Through our analyses, training and public debate we aim to inspire and equip governments, businesses, and civil society in order to contribute to a secure, sustainable and just world.

www.clingendael.org/cru
cru@clingendael.org
+31 70 324 53 84

 @clingendaelorg
 The Clingendael Institute
 The Clingendael Institute

About the author

Erwin van Veen is senior research fellow bij de Conflict Research Unit van Instituut Clingendael. Zijn onderzoek richt zich op de politieke economie van conflict in de Levant - Libanon, Syrië, Irak en Palestina/Israël - in de context van het buitenlandse beleid van Iran, Turkije en Saoedi Arabië.